

5. ЄСПЛ виніс перше рішення у справі Грузії проти Росії за війну 2008 року. Обидві країни оголосили про свою перемогу. <https://babel.ua/news/58027-yespl-vinis-pershe-rishennya-u-spravi-gruziji-proti-rosiji-za-viynu-2008-roku-obidvi-krajini-ogolosili-pro-svoyu-peremogu>.

6. «Пятидневная война». Deutsche Welle. 20.04.2022. URL: <https://www.dw.com/ru/%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0/t-44326954>

7. Війни Росії за останні 30 років та їхні наслідки. URL: <https://ukrainer.net/viyny-rosii/>.

Полудьонна Наталія Станіславівна,
професор кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
психологічних наук, доцент

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ФУНДАМЕНТ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Однією з важливих тенденцій розвитку цивілізації вважається створення суспільства, заснованого на законі. Правові норми, у свою чергу, мають силу, якщо вони моральні, якщо вони утверджують добро і справедливість, захищають панівну мораль та відповідають моральним очікуванням народу.

Знання та розуміння тих чи інших норм, орієнтація поведінки на них визначається рівнем вихованості, освіченості, навченості та розвиненості особистості, т.б. простежується ланцюг із компонентів:

- знання норм права,
- розуміння норм права,
- прийняття норм права,
- бажання контролювати власну поведінку відповідно до норм,
- уміння поводити відповідно до норм,
- звичка поводити відповідно до норм,
- вимогливість щодо дотримання норм іншими. Інакше кажучи це: моральні знання, погляди та переконання, морально-психологічні установки та мотиви, морально-психологічні

вміння та навички, морально-психологічні звички, морально-психологічна стійкість.

У закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання здійснюються різні види професійної підготовки курсантів. Серед таких як правова, тактична, вогнева, фізична, медична, психологічна, стройова чільне місце посідає морально-психологічна підготовка. Її сутність полягає у вивченні:

- взаємозв'язків моралі та права, моральних та деонтологічних аспектів правоохоронної діяльності, професійної етики,

- аналіз моральних аспектів життя академічної групи, ставлення до служби,

- розвиток гуманного мислення та відносин до громадян, морального значення дотримання їх прав, захисту від правової несправедливості,

- розвиток моральних якостей,

- обговорення поведінки на службі, поза нею, питань здорового способу життя тощо.

На думку авторки, саме морально-психологічна підготовка є фундаментом для усієї професійної підготовки курсанта та передумовою розвитку його особистості як фахівця і громадянина [4]. І кращим аргументом на таку позицію є виявлені особливості самої правоохоронної діяльності. Так, робота працівника поліції має особливу суспільну значущість з високим ступенем персональної відповідальності за помилки і характеризується: суворою правовою регламентацією і владним характером повноважень, наявністю екстремальних (нестандартних) ситуацій та задач, виконання яких пов'язане із небезпекою для життя та здоров'я, тривалим перебуванням у стані оперативного і психічного напруження, нелімітованістю робочого дня з «ламаним» графіком роботи, жорсткими часовими обмеженнями вирішення професійних завдань.

Крім цього, діяльність поліцейського здійснюється також як служба з елементами воєнізованості, що передбачає: управління на основі єдиноначальності; підтримання суворої дисципліни і порядку; здобуття та використання інформації, що становить державну та службову таємницю; чітко визначений порядок проходження за місцем та займаною посадою; присвоєння спеціальних звань; користування табельною зброєю; носіння відповідного форменого одягу; дотримання встановленої субординації стосунків.

Конфліктність являє собою ще одну характеристику діяльності поліцейського, що виявляється у різних неприхованих і прихованих формах психологічного впливу (брутальність, провокаційні дії правопорушників), наслідками якого стають психічні розлади працівників, підвищення рівня тривожності, нейротизму тощо. Поряд із цим, використовуються й більш активні форми психологічної протидії, такі як образа, дискредитація, залякування, шантаж самого працівника та членів його родини, провокування на протиправні дії.

Виходячи з викладеного, можна констатувати, що правоохоронна діяльність дійсно пов'язана із високими морально-психологічними навантаженнями, витримувати які може людина з відповідною морально-психологічною підготовкою. Означені особливості професійної діяльності поліцейського передбачають також наявність низки вихідних якостей, які є структурним особистісним утворенням, що формуються у процесі навчання у закладі вищої освіти і самої діяльності.

За різними джерелами до типових результатів морально-психологічної підготовки курсантів відносять наступні [2]: світоглядна переконаність, цілеспрямованість, професійний обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, які у сукупності забезпечують громадянську спрямованість; моральні якості, які забезпечують досягнення поставлених цілей, а саме: ініціативність, наполегливість, самостійність, сумлінність тощо; витримка, ввічливість, володіння власним психічним станом, стресостійкість; діловитість, моральність; здатність до адекватної самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, справедливість у ставленні до інших.

Звісно, що умови вступу до закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання суттєво відрізняються від цивільних тим, що абітурієнти проходять спецперевіру, професійно-психологічний та медичний відбір [1]. Позаяк, на навчання приходять особи із різним ступенем моральної свідомості, моральними переконаннями, моральними звичками (як корисними для суспільства формами поведінки) та моральною оцінкою суспільних подій і явищ.

Безперечно підвалини моральних цінностей закладаються у сім'ї – з маминої колискової, з бабусиної казки, із народної пісні. Більшість цих цінностей залишаються на все життя та управляють поведінкою особи. І жодна спецперевірка чи будь-

який психологічний відбір не спроможні виявити моральність абітурієнта.

Тому важливим акцентом морально-психологічної підготовки курсанта у закладі вищої освіти із специфічними умовами навчання є, перш за все, засвоєння принципів загальнолюдської моралі, зокрема таких як: патріотизм, справедливість, доброта, громадянська відповідальність. У розвитку моральності важливе місце належить також національній свідомості та самосвідомості, що проявляється у таких маркерах як:

- любов до рідної землі, до свого народу, гордість за свою Батьківщину, усвідомлення себе як частину нації;
- готовність працювати в ім'я України та відчуття власної причетності до розбудови національної державності;
- відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави;
- шанобливе ставлення до державної мови й культури;
- патріотизм, що сприяє утвердженню національної гідності.

У всі часи ці якості були важливими для офіцера. Не знизилася важливість і сьогодні. Виникає два питання: чи досягнуті означені цілі та як можна оптимізувати процес морально-психологічної підготовки?

Звісно, що підготовка курсантів здійснюється відповідно до соціального замовлення й державних освітніх стандартів. Інакше говорячи, науково-педагогічний персонал не вільний у виборі кінцевих педагогічних цілей оскільки вони впливають із освітньо-професійної програми. Національна академія внутрішніх справ, як заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання, має значний потенціал задля її реалізації. Як свідчать відгуки з практичних підрозділів, рівень знань випускників не викликає критичних оцінок, але у погоні за знаннями ми можемо загубити задачу з формування особистості фахівця, якщо не посилимо саме морально-психологічну підготовку.

Так, аналізуючи Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Право» ступеня вищої освіти бакалавр, ми дійшли висновку, що з 16 спеціальних фахових компетентностей лише 2 стосуються морально-психологічної підготовки. До загальних, відповідно, з 15 – 7. Виходить, що морально-психологічна підготовка не формує фахові компетентності. Але ж, такого не може бути! Щодо програмних результатів, то було б логічно,

щоб вони відповідали тим задачам, які вирішує на практиці фахівець, а також його функціональним обов'язкам. А матриця відповідності програмних результатів взагалі заводить викладача до глухого кута. До того ж, дуже важко перевірити реалізацію програмних результатів кожною окремою навчальною дисципліною. На думку авторки, Стандарт вищої освіти простіше було б реалізувати, якщо б чітко розмежовувати усі його рівні, а саме: державний, галузевий та вузівський.

Як бачимо, виникла необхідність пошуку нових моделей і підходів до морально-психологічних основ професійної підготовки курсантів. При цьому немає необхідності ламати існуючий освітній процес – потрібно доповнювати, розширювати його особистісно-формуючий простір. Задля цього можна:

- більше уваги приділяти індивідуальній та груповій роботі з курсантами;
- гуманізувати виховне середовище у закладі вищої освіти;
- досягнути єдності навчання та виховання у професійній підготовці;
- анонсувати прийоми самовиховання;
- включити до нормативної частини освітньо-професійної програми низку навчальних дисциплін соціально-гуманітарних наук, зокрема: етику, юридичну педагогіку, соціологію;
- оптимізувати психологічний супровід курсантської молоді;
- формувати суб'єкт-суб'єктні взаємини у педагогічному процесі ЗВО шляхом організації та постійної підтримки суб'єктної міжособистісної навчальної взаємодії між науково-педагогічним працівником та курсантом, між курсантом і курсантом;
- удосконалювати змістовний і методичний компоненти освітніх програм з акцентом на морально-психологічну підготовку.

Огляд наукової літератури свідчить про те, що досвід західних країн не вивчений належним чином, тому і не достатньо втілений у системі професійної підготовки курсантів. Так, одна з основних особливостей ізраїльської армії – мінімальна увага до стройової підготовки [3, с. 27]. І справді, ми ж не готуємо фахівців для парадів, а для низки дуже серйозних завдань. Складно не

погодитися з тим, що стройова підготовка забирає багато часу, який можна було б використовувати більш ефективно.

Таким чином, морально-психологічна підготовленість майбутнього фахівця – важливий напрямок закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання та педагогічна мета усіх суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Відбір кадрів на службу до органів внутрішніх справ з виявленням мотиваційних характеристик кандидатів: нНаук. пропозиції / Н. С. Полудьонна, О. А. Лупало, Ю. Б. Ірхін та ін.; за ред. проф. О. М. Джужі. К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 76 с.

2. Клименко І. В. Морально-психологічна стійкість працівника поліції в системі його професійно важливих якостей. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76).

3. Особистість в екстремальних умовах : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (17 трав. 2019 р., Львів). Львів, 2019. С. 27.

4. Полудьонна Н. С. Наукова компонента підготовки фахівців права і функції правосвідомості. *Криміналістика XXI століття: історія, теорія, методологія, практика* : матеріали Міжнар. форуму, міжвуз. круглого столу й Всеукр. конф. К. : Київ. ун-т права НАН України, 2012. С. 59–62.

Симон Юрій Сергійович,
доцент кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
філософських наук, доцент

ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ТА ДИСКУРСИВНА ЕТИКА ЯК ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Актуальність дослідження проблеми ролі та значення практичної філософії і дискурсивної етики в системі професійного самовизначення особистості поліцейського зумовлена потребами формування кадрового потенціалу системи МВС, який можливо забезпечити завдяки оптимізації відомчої системи освіти й удосконалення процедури підготовки кадрів, що відповідатиме запитам суспільства щодо професіоналізму працівників Національної поліції. Значимість предмету дослідження також зумовлено «вимиванням»